

פרשת וילך

"לִקְחוּ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמְתֶם אֹתוֹ מֵצֵד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶל־הֵיכָל
וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד" (דברים ל"א)

ליל שבת

פסוק קצר זה, טומן בתוכו שאלות רבות. מהו ספר התורה המצוין כאן, הרי טרם הסתיימה כתיבת כל התורה? היכן מונח ספר התורה? ומהי העדות- 'והיה שם בך לעד'? (ואגב, כאן המקור היחיד בתורה שבו מוזכרים יחד שני שמותיו של הארון. ארון ברית ה' (ובקיצור ארון הברית), וברמז- ארון העדות. שיש אומרים שאלו שני ארונות נפרדים- על כך בפעם אחרת ומי שרוצה יכולה לעיין ב"עמק דבר").

ספר התורה:

כך מתאר הרמב"ם, בהקדמה לפירושו על משנה, את יומו האחרון של משה רבינו: "וכשהיה לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים, וכתב י"ג ספרי תורה גוילים...ונתן ספר לכל שבט ושבט להתנהג בו וללכת בחוקותיו, והספר הי"ג נתנו ללוים ואמר להם, לקוח את ספר התורה הזה".

על פי הרמב"ם משה כתב את כל התורה. אך דבר זה נתון במחלוקת:

"שְׁמוֹנֶה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה - יְהוֹשֻׁעַ כָּתָב, דָּתָנָא, וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה עָבֵד ה'". אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מָת, וְכָתָב, "וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתָב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאִילָךְ כָּתָב יְהוֹשֻׁעַ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶפְשָׁר - סֵפֶר תּוֹרָה חָסַר אוֹת אַחַת, וְכָתִיב, "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה", אֵלָּא, עַד כָּאן - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה אוֹמֵר וְכֹתֵב, מִכָּאן וְאִילָךְ - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כֹּתֵב בְּדַמְעָה" (בבא בתרא ט"ו).

אם כן ישנה מחלוקת מי כתב את סוף התורה. על פי פסוקי פרשתנו, מתחזקת סברת רבי שמעון שמשה כתב את כל התורה. מבראשית ועד לעיני כל ישראל. (והערת אגב: שמתם לב שרבי יהושע מפרגן יותר ליהושע....)

הגר"א (בספרו 'קול אליהו'- המקור מצורף בסוף) מביא שני תירוצים לבאר את שיטת רבי שמעון. הרי השאלה שנשאלת עליו היא: כיצד כתב משה 'שמשה מת' כאשר הוא עדיין בחיים, הרי זה שקר?

א. בתיאור דברי רבי שמעון מובא- שכל עוד משה כתב דבר שהתרחש במציאות, הוא שמע מפי הקב"ה שהכתיב לו וגם חזר על הדברים בפה ('אומר וכותב'). אך הדברים שמשה כתב שהתרחשו לאחר מותו הוא רק כתב ('כותב בדמעה'). כך שהוא לא הוציא דבר שקר מפיו.

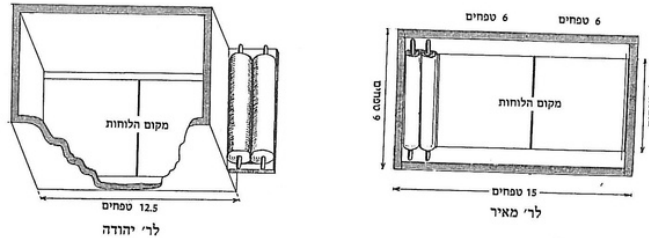
ב. תירוץ נוסף- פשט הכתוב 'כותב בדמעה' הוא שמשה כתב ובכה. אך הגר"א מבאר שיתכן לפרש בדמעה, בעירבוב. (=דבר מדומע הוא דבר מעורבב, כמו בפסוק מִלְּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵּאָחֵר, שם הכוונה שלא תשכח להפריש את התבואה המדומעת, המעורבבת עדיין עם התרומה) ולפי פירוש זה. את שמונת הפסוקים האחרונים בתורה משה כתב בעירבוב אותיות. (לפי צירופי שמותיו של הקב"ה) ומה שעשה יהושע זה לכתוב את האותיות כמו שצריך- במילים הניתנות לקריאה. מה שיפה בהסבר זה, שכך אין מחולקת כיצד ניתנה התורה. משה כתב- ויהושע פתר. לפי הסבר זה מסביר הגר"א כיצד התורה נכתבה קודם שנברא העולם. הרבה לפני שהמאורעות התרחשו בפועל.

פרשת וילך

סעודת שבת

אז הבנו שכל התורה הונחה לצד הארון. אך מהו צד הארון?

בתמונה שלפניכם מובאת מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה. רבי יהודה ממקם את ספר התורה כפשט הכתוב, מחוץ לארון לצידו, על גבי מדף. ואילו רבי מאיר מניח את התורה בתוך הארון. סמוך ללוחות הברית.

{שימו לב לשיטה נוספת (הדומה לרבי יהודה): "סבו ית ספרא דאורייתא הדא ותשוון יתיה בקופסא מן צטר ימינא דארון" (תרגום יונתן) }

המחלוקת בין ר"מ לר"י נובעת ממחלוקת במציאות, מה מהם מידות הארון, וממילא האם יש מקום לספר התורה בתוך הארון.

כדרכינו נבאר את המחלוקת בשפה שלנו, ובקיצור, ובסוף, מובאת כל הגמרא (מי שתקרא בעיון- ותעזר בשטינזלץ לתרגום הארמית, תמצא הוכחה שחז"ל הכירו את המושג 'פאי') שלב א- מידות הארון.

למרות שמידות הארון מופיעות בתורה- שתיים וחצי על אחד וחצי על אחד וחצי אמה- איננו יודעים את מידות הארון, כיוון שישנה מחלוקת מהן גודל האמה בארון. האם ששה טפחים או חמישה.

כך שלפי רבי יהודה- אורך הארון הוא 12.5 טפחים, (2.5 כפול 5) ולפי רבי מאיר 15 טפחים, (2.5 כפול 6).

שלב ב.- מידות הלוחות.

לכל השיטות- "הלוחות אֶרְכָן שֶׁשָּׁה וְרֹחֶבָן שֶׁשָּׁה, וְעֵבְיִין שְׁלֹשָׁה, מוֹנְחוֹת בְּאֶרְכוֹ שֶׁל אֶרֶן. כְּמָה לוחות אוֹכְלוֹת בְּאֶרֶן? שְׁנַיִם עָשָׂר טַפָּחִים".

כך שלרבי יהודה- יש חצי טפח מיותר. לא מספיק לספר התורה. (וברוח שנותר יניחו שתי מוטות כסף הנקראות אפריון).

לרבי מאיר יש שלושה טפחים מיותרים בהם יניחו את ספר התורה.

שלב ג. והרי כתוב במפורש 'מצד הארון'?

לרבי יהודה- פשוט.

לרבי מאיר- הכוונה בצד הארון מפנים ולא באמצע.

שלב ד. והרי כתוב בספר מלכים 'אין בארון רק שני לוחות אבנים'?

לרבי יהודה- פשוט.

לרבי מאיר- 'אין' ו'רק' אלו שני מיעוטים. מיעוט אחרי מיעוט בא לרבות את ספר התורה.

פרשת וילך

סעודת שלישית

עד כאן הסברנו את המחלוקת בדרך מתמטית. עכשיו נוסיף את המחלוקת הרעיונית בין שניהם. וכן נשלים את השאלה האחרונה. מה הקשר בין הנחת ספר התורה סמוך לארון, לבין 'והיה שם בכך לעד'?

ה'תורת משה' מבאר את הקושי המחשבתי להניח את ספר התורה סמוך ללוחות הברית: כי הלא יפלא כי למה ישימו ספר כתוב בידי אדם על הספר בדיו בצד הלוחות כתובים באצבע אלהים, כי גם שהלוחות שניות נאמר על פי משה (לעיל י ב) ואכתוב על הלוחות שמורה שמשה כתבם, הלא לעומת זה נאמר (שמות לד א) פסל לך שני לוחות כו' וכתבתי על הלוחות כו' שיוורה כי מכתב אלהים הוּ, והוצרכו רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני דברים רמז תתנד) לומר כי הוא יתברך היה הכותב בעצם והיה בהתחברות ליד משה.

כלומר שהייתה הוא אמינא שאם כל הכבוד לתורה, היא כתובה בידי משה, ואין היא עולה בחשיבות ללוחות שהם ממש 'אצבע אלוקים'!

"אך הנה טרם ידבר משה דברי השירה שם התראה לישראל על בטלם קיום כל התורה כלה, ראה והנה היה מקום פתחון פה לישראל לאמר, למה תתרה בנו על כל התורה, והלא אין לנו רק מה שכתוב על שני לוחות הברית כי אם על כתובים באצבע אלהים אך לא כל יתר התורה חלילה. או לפחות יאמרו כי אין קיום שאר כל התורה שוה לאשר בלוחות לשכר או לעונש וליסורין וגליות הכתובים בשירה הזאת. על כן מה עשה בנשאר מהיום ההוא שנסתלק בו, כתב כל ספר התורה מראש ועד סוף. למען יאמרו ישראל תחת מה היה מקום לומר כי אין יתר התורה דומה לעשרת הדברות, על כי הדברות ההם גם שמשה כתבם היה העושה בעצם הוא יתברך, אלא שהיה על ידי משה אך לא שאר דברי התורה. על כן מה עשה בקצת מהיום כתב כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, למען יראו כל ישראל ויאמרו הלא גם מכתב אלהים זה כמעשהו בלוחות, כי מי גבר יכתוב כל התורה בקצת יום אחד, אך אין ספק כי כאשר בלוחות היה נראה כאילו משה הכותב, אך הוא יתברך היה העושה בעצם, כך בכתבו את ספר התורה היה נראה כאילו משה הכותב אך הקב"ה הוא היה העושה בעצם. ואם כן איפה לא יגרעו כל דברי ספר התורה לקדושה ולשכר ועונש מעשרת הדברות. ואשר נכתבו העשרה ההם ולא השאר, הוא כי כל שאר דברי התורה נכללים בהם כנודע, על כן אין עדות לישראל על קיום כל התורה כזה. אך הדור ההוא ראו הדבר ולא הדורות שאחריהם. על כן מה עשה משה צוה לשום אותו מצד הארון, למען יהיה זכר לדבר כי על ידי היותם סמוכים לא תפסק הקבלה מפה אל פה, לומר שעל כן נסמכו להורות כי אלו ואלו דברי אלהים חיים, ועונש המבטל ושכר המקיים שוה בזה ובזה: (תורת משה, דברים)

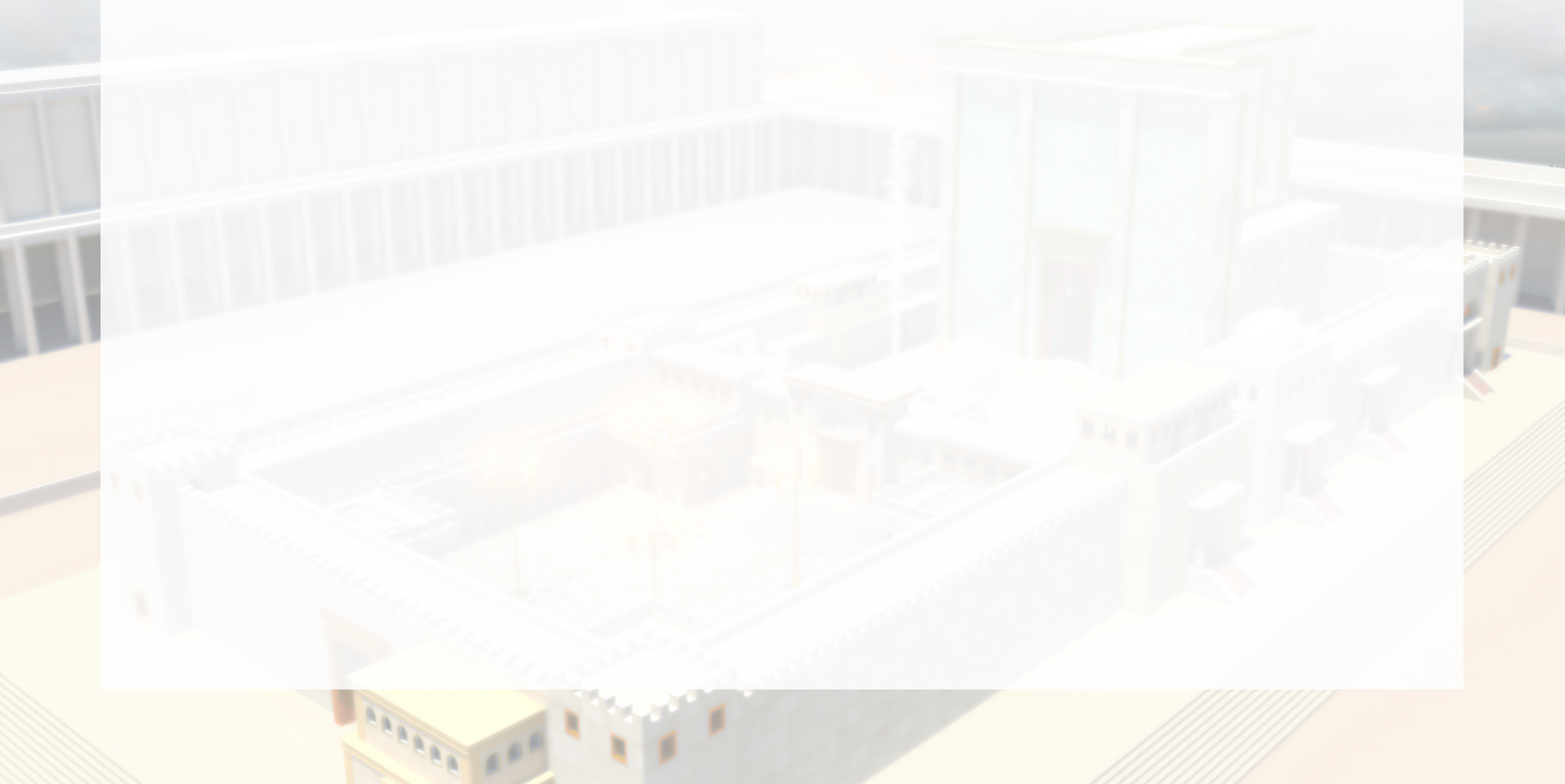
מסביר רבי משה אלשיך, בעל התורת משה: שעצם זה שמשה כתב את סוף התורה 'לעיני כל ישראל'. וזאת אע"פ שהוא לא לכל לדעת מה יכתב בסוף התורה. (כפי שראינו לעיל). זאת ההוכחה שכל התורה כולה- היא מפי הקב"ה. וזאת העדות! ולכן ניתן להניח את התורה יחד עם הלוחות. ועדיף דווקא מבחוץ, כדי שתהיה עדות לדורות. שזאת התורה – היא תורה מפי הקב"ה, ולא כתובה והומצאה על ידי משה.

פרשת וילך

החידה!

איפה עוד מצאנו בכלי המקדש את השימוש ב'פאי'?
כיצד.

שבת שלום
מרדכי

פרשת וילך

ספר קול אליהו על דברים פרק לד פסוק ה

בגמרא במס' ב"ב (דף ט"ו ע"א) תניא כמ"ד שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן דתניא וימת שם משה וגו' (דברים לד. ה), אפשר משה חי וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י וכו' אמר ליה ר"ש אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתב לקוח את ספר התורה הזה, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה אומר בדמע וכו' ע"ש, והנה הקושיא נגלית לכל האיך תירץ ר"ש קושית ר"י דקאמר אפשר משה חי וכתב וימת שם משה, דמיחזי כשיקרא ח"ו, ומה תירץ שהיה כותב בדמע, ואף דלכאורה תיקן רש"י ז"ל הקושיא כי כל התורה אמר הקב"ה כל תיבה למשה, והוא חזר ואמר כל תיבה כדי שלא יטעה ואח"כ כתב והיינו עד וימת שם משה אבל מכאן ואילך לא הי' אומר משה כלל כי הוא כשקר שהי' עדיין חי, ולכך היה כותב בלא אמירה כלל, אך אכתי קשה כי אף בלא אמירה כלל חלילה לקדוש ישראל אשר נכתב עליו (שם לד. י) ולא קם נביא וכו' לכתוב שקר ח"ו אף בלא אמירה, (כט) וא"כ אכתי הקושיא במקומה עומדת על דברי ר"ש איך אמר כי משה כתב בדמע, ועוד קשה איך אמר ר"י שמכאן ואילך כתב יהושע ולא חשש כלל לקושית ר"ש, היתכן שיכתב תורת ה' אפילו אות אחת שלא ע"י משה הלא מקרא מלא דבר הכתוב (מלאכי ג. כב) זכרו תורת משה עבדי וגו', ושני הדעות של ר"י ור"ש המה קשה ההבנה מאד:

אמנם יש לפרש כי שניהם דברי אלקים חיים ומר אמר חדא וכו' ולא פליגו. כי לכאורה קשה בדברי הגמרא מה מקשי על ח' פסוקים אחרונים שבתורה היאך נכתבו אם משה היה עדיין חי, הלא כל התורה כולה היתה נכתבת אלפים שנה קודם בריאת העולם, א"כ לא היה עדיין השמים והארץ וכל אשר בה, ודור המבול ודור הפלגה ויציאת מצרים ודומיהם, ואיך נכתבו בתורה קודם שהיו בעולם, אמנם זאת ידוע כי כל התורה הוא שמותיו של הקב"ה והיינו ע"י צירופים של אותיות ותיבות, ולפני בריאת עולם היתה התורה אמון אצל הקב"ה על פי צירופים וסודות נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה רק עפ"י שמותיו של הקב"ה, ואחר שברא השי"ת את העולם ונתן את התורה לישראל וסיבבם במצות הצריכין לעשות בגבולי מקום וזמן כתב את התורה באר היטב איך לעשות כל המצות, וחלק כל התורה לתיבות ואותיות לגלות ולפרש את כל דברי התורה הזאת, וסודות התורה עפ"י צירופים ניתנו ליודעי חן, מה שאין מודיעים אלא לחכם ומבין מדעתו, ועתה מתורץ דברי הגמרא הנז"ל כי כוונת ר"ש איך אפשר להיות ס"ת חסר אפילו אות אחת וגם שלא להיות כשקר ח"ו, לכך הוא אומר עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, ר"ל שאמר משה כל תיבה ותיבה כאשר היא כתובה בידינו בגילוי המצות אבל מכאן ואילך לא היה יכול לכתוב בגילוי וימת שם משה דמיחזי כשיקרא, וגם לא היה יכול לגמור ע"י יהושע, כי אפשר ס"ת חסר אות אחת לכך הוא אומר שהיה כותב בדמע, והפי' הוא מלשון מלאכתך ודמעך, ר"ל מדומע וערבוב אותיות, שהיה כותב מכאן ואילך על פי צירופי תיבות והם שמותיו של הקב"ה ולא היה נקרא כלל וימת שם משה רק תיבות אחרות על פי סודות התורה, ולאחר מיתתו כתבם יהושע כפי שניתן לו רשות לגלות את התורה, וא"כ השני הדיעות לא פליגי כי באמת כתבן משה ולא חסר אפילו אות אחת, רק כי ח' פסוקים אלו לא היה יכול לכתוב את הנגלה וכתב כפי הצירופים וזהו "בדמע" ויהושע כתבן כפי הנגלה וכדעת ר"י, ושניהם מסכימים לדעה אחת כי נכתבו ע"י שניהם, ע"י משה הנסתר והסוד, ועל ידי יהושע הנגלה, כאשר היא כתובה בידינו לדור דור.

פרשת וילך

בבא בתרא דף י"ד:

אָרֹן שְׁעָשָׂה מִשֶּׁה אֲמִתִּיִּים וְחֲצִי אָרְכוֹ, וְאִמָּה וְחֲצִי רָחֶב, וְאִמָּה וְחֲצִי קוֹמָתוֹ בְּאִמָּה
בֵּת שִׁשָּׁה טַפָּחִים. וְהַלּוּחוֹת אָרְכָן שִׁשָּׁה. וְרָחֶבָן שִׁשָּׁה, וְעֵבְיִין שְׁלֹשָׁה, וּמוֹנָחוֹת כִּנְגָד
אוֹרְכוֹ שֶׁל אָרֹן. וְכֵמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאָרֹן? שְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפָּחִים, נִשְׁתִּירוּ שֵׁם שְׁלֹשָׁה
טַפָּחִים צֵא מֵהֶם טַפַּח מִחֲצָה לְכוֹתֵל זֶה, וּמִחֲצָה לְכוֹתֵל זֶה, נִשְׁתִּירוּ שֵׁם שְׁנֵי
טַפָּחִים שְׁבָהֶם סֵפֶר תּוֹרָה מוֹנֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר, (מ"א ח) "אֵין בְּאָרֹן רֶק שְׁנֵי לוּחוֹת
הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שֵׁם מִשֶּׁה בְּחוֹרֵב". מֵאֵי "אֵין בְּאָרֹן רֶק" "מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט",
וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֲלָא לְרַבּוֹת סֵפֶר תּוֹרָה הַמוֹנֵחַ בְּאָרֹן פְּרִנְסַת אָרֹן לְאָרְכוֹ,
צֵא וּפְרִנְס אָרֹן לְרָחֶב, כֵּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאָרֹן? שִׁשָּׁה טַפָּחִים, נִשְׁתִּירוּ שֵׁם
שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, צֵא מֵהֶם טַפַּח מִחֲצָה לְכוֹתֵל זֶה, וּמִחֲצָה לְכוֹתֵל זֶה, נִשְׁתִּירוּ שֵׁם
שְׁנֵי טַפָּחִים, שְׁלֹא יִהְיֶה סֵפֶר תּוֹרָה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּשֶׁהוּא דְחוּק, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּאִמָּה בֵּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, וְהַלּוּחוֹת אָרְכָן שִׁשָּׁה וְרָחֶבָן שִׁשָּׁה,
וְעֵבְיִין שְׁלֹשָׁה, מוֹנָחוֹת בְּאָרְכוֹ שֶׁל אָרֹן. כֵּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאָרֹן? שְׁנַיִם עֶשֶׂר
טַפָּחִים. נִשְׁתִּיר שֵׁם חֲצִי טַפַּח, אֲצַבֵּעַ לְכוֹתֵל זֶה וְאֲצַבֵּעַ לְכוֹתֵל זֶה. פְּרִנְסַת אָרֹן
לְאָרְכוֹ, צֵא וּפְרִנְס אָרֹן לְרָחֶב, כֵּמָּה לוּחוֹת אוֹגְדוֹת בְּאָרֹן? שִׁשָּׁה טַפָּחִים, נִשְׁתִּיר
שֵׁם טַפַּח וּמִחֲצָה. צֵא מֵהֶן חֲצִי טַפַּח אֲצַבֵּעַ וּמִחֲצָה לְכוֹתֵל זֶה, וְאֲצַבֵּעַ וּמִחֲצָה
לְכוֹתֵל זֶה, נִשְׁתִּיר שֵׁם טַפַּח, שְׁשֵׁם עֲמוּדִים עוֹמְדִים, שֶׁנֶּאֱמַר, (ש"ה ג) "אֲפִרְיוֹן
עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעֲצֵי הַלְּבָנוֹן". "עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף" וְגו'. וְאֶרְגַּז שִׁשְׁיָגְרוּ בּוֹ
פְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹנֵחַ בְּצִדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאֵת כָּלִי הִזְהַב אֲשֶׁר הִשְׁבִּיבוֹתֶם
לוֹ אֲשֶׁם, תִּשְׁמֹחוּ בְּאֶרְגַּז מִצִּדּוֹ" .. וְעָלְיוֹ סֵפֶר תּוֹרָה מוֹנֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר, "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמַּתֶּם אוֹתוֹ מִצִּד אָרֹן בְּרִית ה'", מִצִּדּוֹ מוֹנֵחַ וְלֹא בְּתוֹכוֹ. הֵא מָה אֲנִי
מְקִים "אֵין בְּאָרֹן רֶק" לְרַבּוֹת שְׁבָרֵי לוּחוֹת שְׁמוֹנָחוֹת בְּאָרֹן. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ סֵפֶר
תּוֹרָה הִקִּיפוּ שִׁשָּׁה טַפָּחִים, מִכְּדֵי כָּל שֵׁשׁ בְּהִקִּיפוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, יֵשׁ בּוֹ רוֹחֵב טַפַּח,
וְכִיּוֹן דְּלֹא מִצְעִיתוֹ נִגְלָל, נִפְיֵשׁ לִיה מִתְרֵי טַפַּח רּוּחָא דְבִינִי בִינִי בְּתֵרֵי פּוֹשְׁכִי, הִיכִי
יְתִיב? אָמַר רַב אַחָא בְּרַי עֵקֶב, סֵפֶר עֲזָרָא לְתַחֲלָתוֹ הוּא נִגְלָל. וְאִכְתִּי, תֵּרִי בְּתֵרֵי
הִיכִי יְתִיב? אָמַר רַב אֲשִׁי, דְּכָרִיךְ בֵּיה פּוֹרְתָא, וְכָרְכִּיהָ לְעִיל. וְרַבִּי יְהוּדָה, מִקְמִי
דְּלִיתִי אֶרְגַּז, סֵפֶר תּוֹרָה הִיכִי הוּא יְתִיב? דְּפָה הוּא נִפִּיק מִיֵּנִיה, וְיְתִיב עִילוּיָה סֵפֶר
תּוֹרָה. וְרַבִּי מֵאִיר, הֵא "מִצִּד אָרֹן" מֵאִי עֶבֶיד לִיה? הֵהוּא מְבַעֵי לִיה דְּמִתְנַח לִיה
מִצִּד, וְלֹא מִתְנַח בִּינֵי לוּחֵי, וְלַעוֹלָם בְּגִיּוּהָ מִן הַצִּד.